ĢENERĀLADVOKĀTA MACEJA ŠPUNARA [*MACIEJ SZPUNAR*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2016. gada 14. janvārī[1]

Apvienotās lietas C-381/14 un C-385/14

Jorge Sales Sinués
pret
Caixabank SA
un
Youssouf Drame Ba
pret
Catalunya Caixa SA (Catalunya Banc SA)

(Juzgado de lo Mercantil nº 9 de Barcelona (Barselonas Komerctiesa Nr. 9 (Spānija)) lūgumi sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Direktīva 93/13/EEK — Ar patērētājiem noslēgti līgumi — Hipotekārā kredīta līgums — Negodīgi noteikumi — Prasība par noteikuma atzīšanu par spēkā neesošu — Patērētāju aizsardzības asociācija — Kolektīva prasība par izmantošanas izbeigšanu — Individuālās tiesvedības apturēšana — Līdzvērtības un efektivitātes principi

I – **Ievads**

1. Šajās lietās *Juzgado de lo Mercantil nº 9 de Barcelona* (Barselonas Komerctiesa Nr. 9 (Spānija)) šaubās par Spānijas tiesiskā regulējuma attiecībā uz civillietu procesuālo pārākumu atbilstību Direktīvas 93/13/EEK[2] 7. pantam un līdz ar to par individuālu tiesvedību apturēšanas līdz tā galīgā nolēmuma pieņemšanai, ar ko tiek izbeigta kolektīvā prasība, ko iesniegusi lietotāju un patērētāju asociācija, saderību ar šo pašu pantu.

2. Lūgumi sniegt prejudiciālu nolēmumu tika iesniegti saistībā ar tiesvedību strīdā starp diviem patērētājiem un divām banku iestādēm, kur tiek skatītas individuālas prasības par hipotekāros kredīta līgumos iekļautu noteikumu par minimālo procentu likmi atzīšanu par spēkā neesošiem.

3. Turklāt šīs lietas ir iespēja Tiesai precizēt savu judikatūru par individuālo un kolektīvo prasību raksturu un to attiecībām.

1 — Oriģinālvaloda – franču.

2 — Padomes 1993. gada 5. aprīļa Direktīva par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos (OV L 95, 29. lpp.).

II – **Atbilstošās tiesību normas**

A – *Savienības tiesības*

4. Direktīvas 93/13 3. panta 1. punktā ir noteikts:

"Līguma noteikumu, par kuru nebija atsevišķas apspriešanās, uzskata par negodīgu, ja, pretēji prasībai pēc godprātības, tas rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam."

5. Šīs direktīvas 4. panta 1. punktā ir precizēts:

"[..] līguma noteikuma negodīgumu novērtē, ņemot vērā preču vai pakalpojumu raksturu, attiecībā uz ko līgums noslēgts, un atsaucoties uz visiem apstākļiem līguma slēgšanas brīdī, kas ar to bijuši saistīti, kā arī visiem pārējiem līguma noteikumiem vai citu līgumu, no kā tas ir atkarīgs."

6. Minētās direktīvas 6. panta 1. punkts ir formulēts šādi:

"Dalībvalstis nosaka, ka negodīgi noteikumi, kas izmantoti pārdevēja vai piegādātāja ar patērētāju noslēgtā līgumā, atbilstoši savas valsts tiesību aktiem nav saistoši patērētājam un ka līgums pie tādiem pašiem noteikumiem turpina pusēm būt saistošs, ja tas var pastāvēt bez negodīgajiem noteikumiem."

7. Direktīvas 93/13 7. panta 1. un 2. punktā ir noteikts:

"1. Dalībvalstis nodrošina, ka patērētāju un konkurentu interesēs pastāv adekvāti un efektīvi līdzekļi, lai novērstu negodīgu noteikumu ilgstošu izmantošanu pārdevēju vai piegādātāju ar patērētājiem noslēgtos līgumos.

2. Šā panta 1. punktā minētie līdzekļi ietver noteikumus, saskaņā ar kuriem personas vai iestādes, kurām atbilstoši valsts tiesībām ir likumīgas intereses patērētāju aizsardzībā, var saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem iesniegt prasību tiesā vai kompetentās pārvaldes iestādēs, lai panāktu lēmumu par to, vai līguma noteikumi, kas sastādīti vispārējai izmantošanai, ir negodīgi, un lai minētās personas vai iestādes varētu piemērot atbilstošus un efektīvus līdzekļus šo noteikumu ilgstošas izmantošanas novēršanai.

[..]"

B – *Spānijas tiesības*

8. 2000. gada 7. janvāra Civilprocesa kodeksa (*Ley de enjuiciamiento*) (*BOE* Nr. 7, 2000. gada 8. janvāris, 575. lpp.; turpmāk tekstā – "Civilprocesa kodekss") 13. pantā ir noteikts:

"1. Kamēr tiesvedība turpinās, katrs, kurš var apliecināt savu tiešo un leģitīmo interesi par strīda rezultātu, ir akceptējams kā prasītājs vai atbildētājs.

It īpaši ikviens patērētājs vai lietotājs var iestāties tiesvedībā, ko ir uzsākušas iestādes, kuru ar likumu atzītais mērķis ir to interešu aizsardzība.

2. Pieteikums par iestāšanos lietā neaptur tiesvedību. Vispārējais termiņš, kurā tiesa, iepriekš uzklausot lietas dalībniekus, pieņem nolēmumu, ir desmit dienas.

3. Ja iestāšanās lietā ir atļauta, tam nav atpakaļejoša spēka attiecībā uz tiesvedībām, bet persona, kas iestājusies lietā, tiek uzskatīta par pilntiesīgu lietas dalībnieku un var aizstāvēt prasījumus, kurus ir izvirzījis lietas dalībnieks, kura prasījumus tā atbalsta, vai arī pašas izvirzītos prasījumus, ja tai ir procesuāla rīcībspēja to darīt, pat ja lietas dalībnieks, kura prasījumus tā atbalsta, atsakās no savas prasības, atzīst prasību, vairs nepiedalās tiesvedībā vai izstājas no tās jebkāda cita iemesla dēļ.

Tāpat arī personai, kas iestājusies lietā, ir atļauts izvirzīt savu interešu aizstāvībai nepieciešamos prasījumus, kuri nav tikuši izvirzīti tad, kad tās iestāšanās lietā vēl nav bijusi atļauta. Šos prasījumus tiesas sekretārs piecu dienu laikā nosūta pārējiem lietas dalībniekiem.

Persona, kas iestājusies lietā, arī var izmantot tiesiskās aizsardzības līdzekļus, lai apstrīdētu jebkuru lēmumu, kuri tās ieskatā aizskar tās intereses, pat ja lietas dalībnieks, kura prasījumus tā atbalsta, tiem piekrīt."

9. Civilprocesa kodeksa 15. pants ir formulēts šādi:

"1. Tiesvedībās, ko ir uzsākušas attiecīgo [skarto] personu grupas vai asociācijas vai iestādes, kas dibinātas ar mērķi aizsargāt patērētāju un lietotāju intereses un tiesības, savu tiesību un individuālo interešu aizsardzībai tiek uzaicināti piedalīties tie, kuri uzskatāmi par aizskartiem, jo ir bijuši preces/izstrādājuma vai pakalpojuma, saistībā ar kuru ir celta prasība, patērētāji vai lietotāji. Šo uzaicinājumu veic tiesas sekretārs, publicējot paziņojumu plašsaziņas līdzekļos, kas tiek izplatīti reģionā, kurā ir izpaudies minēto tiesību un interešu aizskārums.

[..]

3. Tiesvedībā, kurā notikums, kas rada kaitējumu, skar nenosakāma vai grūti nosakāma daudzuma personas, uzaicinājums [piedalīties tiesvedībā] aptur tiesvedību uz laiku, kas nepārsniedz divus mēnešus un ko tiesas sekretārs nosaka katrā gadījumā atsevišķi, ņemot vērā notikuma apstākļus vai sarežģītību, kā arī aizskarto personu apzināšanas un lokalizēšanas grūtības. Tiesvedība tiek atsākta, tajā piedaloties visiem patērētājiem, kuri ir atsaukušies uz uzaicinājumu, neakceptējot to patērētāju vai lietotāju individuālu dalību tiesvedībā, kuri ir pieteikušies vēlāk, bet neskarot viņu iespēju aizstāvēt savas tiesības un intereses saskaņā ar šā likuma 221. un 519. pantu.

4. Iepriekš minētie noteikumi netiek piemēroti tiesvedībai, kas uzsākta, iesniedzot prasību par [noteikuma] darbības izbeigšanu, kuras priekšmets ir aizstāvēt patērētāju un lietotāju kolektīvās un grupas intereses."

10. Saskaņā ar Civilprocesa kodeksa 43. pantu:

"Gadījumā, kad, lai lemtu par strīda priekšmetu, ir jālemj par jautājumu, kas savukārt ir citas tajā pašā vai citā tiesā notiekošas tiesvedības galvenais priekšmets, ja abas lietas nav iespējams apvienot, tiesa, pamatojoties uz abu pušu lūgumu vai vienas puses lūgumu un uzklausot otru pusi, var pieņemt lēmumu par tiesvedības apturēšanu tajā stadijā, kurā tā ir, līdz tiek pabeigta tiesvedība, kuras priekšmets ir prejudiciālais jautājums."

11. Saistībā ar to nolēmumu sekām, kas pieņemti patērētāju vai lietotāju asociāciju celtās prasībās, Civilprocesa kodeksa 221. pantā ir norādīts:

"1. Neskarot iepriekšējos pantos noteikto, uz nolēmumiem, kas pieņemti saistībā ar patērētāju un lietotāju asociāciju, kurām ir šā likuma 11. pantā paredzētā rīcībspēja, celtām prasībām, attiecas šādi noteikumi:

1.a) Ja prasījums ir naudas summa, pienākums kaut ko darīt vai atturēties no kaut kā, sniegt kaut ko konkrētu vai vispārīgu, tad prasību apmierinošā tiesas nolēmumā individuāli nosaka patērētājus un lietotājus, kuri saskaņā ar to tiesības aizsargājošiem tiesību aktiem ir uzskatāmi par labuma guvējiem no piespriestā soda.

Ja individuāli šādas personas nav iespējams noteikt, nolēmumā tiek noteikti dati, raksturlielumi un kritēriji, kas nepieciešami, lai varētu pieprasīt samaksu vai, attiecīgā gadījumā, uzsākt izpildi vai kļūt par izpildes procesa dalībnieku, ja to ir uzsākusi prasītāja asociācija.

2.a) Ja soda priekšnosacījums vai nolēmuma galvenais vai vienīgais rezolutīvās daļas elements ir noteiktas darbības vai rīcības pasludināšana par prettiesisku vai tiesību aktiem neatbilstošu, nolēmumā nosaka, vai saskaņā ar tiesību aktiem par patērētāju un lietotāju aizsardzību šim nolēmumam ir neierobežotas procesuālas sekas uz attiecīgās tiesvedības dalībniekiem.

3.a) Ja lietas dalībnieki ir noteikti patērētāji vai lietotāji, nolēmumā ir skaidri jālemj par viņu prasījumiem.

2. Nolēmumos, ar kuriem apmierina prasību par noteikuma izmantošanas izbeigšanu, aizstāvot patērētāju un lietotāju kolektīvās un grupas intereses, tiesa, ja tā to uzskata par vajadzīgu, var, piespriežot atbildētājam segt attiecīgos izdevumus, lemt par nolēmuma pilnīgu vai daļēju publicēšanu vai – gadījumā, ja pārkāpuma sekas var saglabāties ilgstoši, – par precizējoša paziņojuma publicēšanu."

12. Saskaņā ar Civilprocesa kodeksa 222. pantu:

"1. Galīgo nolēmumu, ar kuriem prasība tiek apmierināta vai noraidīta, *res judicata* spēks saskaņā ar likumu izslēdz vēlāku tiesvedību, kuras priekšmets ir tāds pats kā tiesvedībā, kurā pieņemtais nolēmums ir ieguvis *res judicata* spēku.

2. Res judicata spēks attiecas uz prasības un pretprasības prasījumiem, kā arī aspektiem, uz kuriem attiecas šā likuma 408. panta 1. un 2. punkts.

Attiecībā uz minēto prasījumu pamatu par jauniem un atšķirīgiem tiek uzskatīti fakti, kas kļuvuši zināmi pēc tam, kad ir pilnībā beidzies prasījumu izvirzīšanas termiņš tiesvedībā, kurā tie tikuši izvirzīti.

3. Res judicata spēks attiecas uz lietas dalībniekiem tiesvedībā, kurā ir pieņemts attiecīgais nolēmums, uz viņu mantiniekiem un tiesību pārņēmējiem, kā arī uz strīdā neiesaistītām personām, kuri ir tiesību, uz kurām balstās lietas dalībnieka rīcībspēja saskaņā ar šā likuma 11. pantu, īpašnieki.

[..]

4. Galīga nolēmuma, ar kuru ir izbeigta tiesvedība, *res judicata* spēks ir saistošs tiesai vēlākā tiesvedībā, kuras priekšmets loģiski izriet no iepriekšējās [tiesvedības], ja abu tiesvedību dalībnieki ir tie paši vai uz tiem saskaņā ar tiesību normu attiecas *res judicata* spēks."

13. Saskaņā ar Civilprocesa kodeksa 519. pantu:

"Ja sodu uzliekošajos nolēmumos, uz kuriem attiecas 221. panta pirmais noteikums, nav noteikti individuāli patērētāji un lietotāji, kuri ir labuma guvēji no piespriestā soda, tad tiesa, kuras kompetencē ir [nolēmuma] izpilde, pamatojoties uz viena vai vairāku prasītāju lūgumu un uzklausot pusi, kurai piespriests sods, izdod rīkojumu, kurā nosaka, vai saskaņā ar nolēmumā noteiktajiem datiem, raksturlielumiem un kritērijiem lūguma iesniedzēji ir atzīstami par labuma guvējiem no piespriestā soda. Pamatojoties uz šā rīkojuma apliecinātu kopiju, [par labuma guvējiem] atzītās personas var uzsākt izpildes procesu. Prokuratūra var uzsākt nolēmuma izpildes procesu par labu patērētājiem un lietotājiem, kurus tas skāris."

III – **Pamatlietas fakti, prejudiciālie jautājumi un tiesvedība Tiesā**

14. J. Salés Sinués 2005. gada 20. oktobrī ar banku iestādi *Caixabank SA* (turpmāk tekstā – "*Caixabank*") noslēdza hipotekārā kredīta pārjaunojuma līgumu un attiecīgi *Y. Drame Ba* 2005. gada 7. februārī ar banku iestādi *Catalunya Caixa SA* (*Catalunya Banc SA*) (turpmāk tekstā – "*Catalunya Caixa*") noslēdza hipotekārā kredīta līgumu. Šie līgumi tika noslēgti ar nominālo procentu likmi par kopējo summu attiecīgi EUR 78 132 un EUR 209 000, un ar apzīmējumu "minimālā procentu likme" tika paredzēts ierobežojums attiecībā uz procentu likmes, kas piemērojama attiecībā uz turpmāko ikgadējo pārjauninājumu, izmaiņām, kas tika noteiktas attiecīgi 2,85 % un 3,75 % līmenī. Šajos līgumos bija paredzēta arī šo likmju maksimālā robežvērtība, maksimālā robeža – griesti –, kas noteikti 12 % līmenī.

15. Turklāt iepriekš minētajos līgumos bija iekļauts noteikums, saskaņā ar kuru fiksētā nominālā likme bija piemērojama, sākot ar to īstenošanas dienu, līdz attiecīgi 2006. gada 1. oktobrim un 2005. gada 31. augustam. Sākot ar nākamo dienu pēc iepriekš minētajiem datumiem un līdz pilnīgai aizdevumu atmaksai tika piemērota mainīga nominālā procentu likme atbilstīgi atsauces indeksam, proti, *Euribor* + 0,60 % un + 0,50 %.

16. Attiecīgi 2013. gada 10. oktobrī un 25. oktobrī *J. Salés Sinués* un *Y. Drame Ba* katrs cēla individuālu prasību par viņu hipotekārajos līgumos iekļautā noteikuma par minimālo procentu likmi atzīšanu par spēkā neesošu. Savās prasībās prasītāji pamatlietās uzsver, ka vispārējos līguma noteikumos banku iestādes minimālās procentu likmes viņiem noteica vienpusēji, bez jebkādas apspriešanās. Tāpēc viņi lūdz iesniedzējtiesu, pirmkārt, konstatēt šo noteikumu spēkā neesamību nepārskatāmības un līdzsvara trūkumu dēļ, kas rada viņiem kaitējumu, un, otrkārt, noteikt, ka banku iestādēm jāatmaksā saistībā ar minētajiem noteikumiem nepamatoti iegūtās summas.

17. Pirms prasītāju prasībām Patērētāju un lietotāju asociācija *Adicae* (*Asociación de Usuarios de Bancos Cajas y Seguros*) [3] 2010. gada 11. novembrī iesniedza *Juzgado de lo Mercantil nº 11 de Madrid* [Madrides Komerctiesā Nr. 11, Spānija] kolektīvu prasību pret 72 banku iestādēm, tostarp *Caixabank* un *Catalunya Caixa* [4]. Šīs prasības mērķis bija minimālās procentu likmes noteikumu atzīšana par spēkā neesošiem to negodīguma dēļ.

18. Par pamatu izmantojot Civilprocesa kodeksa 11. panta 4. punktu un 43. un 222. pantu, atbildētājas pamatlietā izvirzīja procesuālu iebildi saistībā ar agrāku tiesvedību civillietā un lūdza apturēt uz tām attiecināmo individuālo tiesvedību, līdz tiks pieņemts galīgais nolēmums, ar kuru tiks izbeigta kolektīvā tiesvedība.

3 — Patērētāju asociācija, kura specializējas banku un apdrošināšanas pakalpojumu nozarē.

4 — Par šo kolektīvo prasību pēc tiesas, kurā iesniegta prasība, iniciatīvas tika izteikts publisks uzaicinājums, izmantojot plašsaziņas līdzekļus un *Adicae*.

19. Atsaucoties uz savām tiesībām nošķirties no kolektīvās prasības, ko cēlusi Patērētāju un lietotāju asociācija, un tiesībām iesniegt individuālu prasību, prasītāji pamatlietās nepiekrita šai iebildei.

20. Iesniedzējtiesa saistībā ar strīdu, ko tā izskata, vispirms norāda, ka Civilprocesa kodeksa 43. pantā attiecībā uz individuālu prasību ir paredzēta apturoša iedarbība uz laiku, līdz tiek pieņemts galīgais nolēmums kolektīvas prasības tiesvedībā. Tā piebilst, ka, ja ir grūti vai neiespējami noteikt to personu skaitu, kuras tas skāris, tad Civilprocesa kodeksa 15. panta 3. punkts pieļauj attiecīgo personu individuālu dalību tiesvedībā tikai divus mēnešus kopš brīža, kad masu saziņas līdzekļos ir ievietots uzaicinājums bez konkrēta adresāta par piedalīšanos tiesvedībā. Visbeidzot, tā precizē, ka individuālas dalības gadījumā kolektīvo interešu aizsardzības tiesvedībā, kas uzsākta atbilstīgi Civilprocesa kodeksa 11. panta 4. punktam, attiecīgajam patērētājam nāktos ierasties tiesā, kura izskata šo lietu, atsakoties no savas tiesas jurisdikcijas (savas dzīvesvietas komerctiesā).

21. Ņemot vērā iepriekš minēto, iesniedzējtiesa pauž šaubas attiecībā uz Civilprocesa kodeksa 43. panta saderību ar Direktīvas 93/13 7. pantu apstākļos, kādi ir pamatlietā. Tā it īpaši atgādina, ka tiesvedība attiecībā uz kolektīvo prasību, kuras rezultāts būtu noteicošais, ja tiek apturēta tiesvedība pamatlietās, dienā, kad tiek izteikti lūgumi sniegt prejudiciālu nolēmumu, turpinās jau četrus gadus, ka tiesas sēdes datums vēl nav noteikts un ka vairāku banku iestāžu iebildumu raksti vēl joprojām nav iesniegti.

22. Šādos apstākļos *Juzgado de lo Mercantil nº 9 de Barcelona* (Barselonas Komerctiesa Nr. 9) ar diviem 2014. gada 27. jūnija nolēmumiem, kas Tiesas sekretariātā tika iesniegti attiecīgi 2014. gada 11. augustā (C-381/14) un 13. augustā (C-385/14), nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai var tikt uzskatīts[, ka Spānijas tiesību sistēmā ir paredzēts] efektīvs līdzeklis vai mehānisms atbilstoši Direktīvas 93/13 7. panta 1. punktam?

2) Cik lielā mērā ar šo apturošo iedarbību tiek radīti šķēršļi patērētājam prasības celšanai par viņa līgumā iekļautu negodīgu noteikumu atzīšanu par spēkā neesošiem un tādējādi tiek pārkāpti minētās direktīvas 7. panta 1. punkta noteikumi?

3) Vai tas, ka patērētājs nevar nošķirties no kolektīvās prasības, ir Direktīvas 93/13 7. panta 3. punkta noteikumu pārkāpums?

4) Vai – gluži pretēji – [Civilprocesa kodeksa] 43. pantā paredzētā apturošā iedarbība, ņemot vērā, ka patērētāja tiesības ir pilnībā aizsargātas ar šo kolektīvo prasību, jo Spānijas tiesībās ir paredzēti citi pietiekami efektīvi procesuālie mehānismi viņa tiesību aizsardzībai, un tiesiskās noteiktības principu, atbilst Direktīvas 93/13 7. pantam?"

23. Ar Tiesas priekšsēdētāja 2014. gada 9. septembra rīkojumu lietas C-381/14 un C-385/14 rakstveida, mutvārdu procesā un galīgā sprieduma taisīšanai tika apvienotas. Rakstveida apsvērumus iesniedza *J. Salés Sinués*, *Catalunya Caixa*, Spānijas valdība, kā arī Eiropas Komisija. *J. Salés Sinués*, *Caixabank*, *Catalunya Caixa*, Spānijas valdība, kā arī Eiropas Komisija tika uzklausīti 2015. gada 30. septembra tiesas sēdē.

IV – **Prejudiciālo jautājumu analīze**

24. Šie prejudiciālie jautājumi, kā tos ir formulējusi iesniedzējtiesa, attiecas uz Direktīvas 93/13 interpretāciju saistībā ar diviem hipotekārā kredīta līgumiem, kuros iekļauts noteikums par minimālo procentu likmi. Ar šāda veida noteikumiem attiecībā uz mainīgām procentu likmēm tiek noteikta minimālā robeža, un gadījumos, kad procentu likme ir mazāka, patērētāji negūst labumu no oficiālo likmju samazināšanās.

25. Šīs lietas attiecas ne vien uz sarežģītu tiesisko regulējumu, bet arī uz kontekstu, kurā daudzi interpretācijas kritēriji dažādajās valsts tiesās nav vienoti. Tāpēc, pirms sākt prejudiciālo jautājumu vērtējumu, man šķiet nepieciešams iesākt ar atgādinājumu, pamatojoties uz informāciju, kas izriet no Tiesas rīcībā esošajiem lietas materiāliem, par galvenajiem attiecīgā procesuālā regulējuma elementiem.

A – *Ievada piezīmes*

26. Iesniedzējtiesa, *J. Salés Sinués*, Spānija valdība, kā arī Komisija atsaucas uz attiecīgā regulējuma piemērošanas jomu, it īpaši uz Civilprocesa kodeksa 43. pantu, kas turklāt ir tās problēmas centrā, kura iesniegta izskatīšanai iesniedzējtiesā un Tiesā.

1) Procesuāla iebilde saistībā ar civillietu procesuālu pārākumu

27. Iesniedzējtiesa norāda, ka atbilstīgi Spānijas procesuālajām tiesībām starp tām pašām pusēm nevar būt divu tiesvedību – ne vienlaicīgu, ne secīgu – ar identisku pamatu un priekšmetu, jo pastāv risks pieņemt pretrunīgus nolēmumus. Lai novērstu šādu risku, Spānijas tiesību aktos ir paredzēti trīs dažādi mehānismi, proti, *res judicata* spēks materiālā ziņā [5], *lis pendens* [6] un civillietu procesuālais pārākums.

28. Tieši šis pēdējais procesuālais mehānisms, kas paredzēts Civilprocesa kodeksa 43. pantā, rada galveno problēmu, kuru izvirza iesniedzējtiesa. Šajā pantā noteiktas situācijas, kurās, lai lemtu par strīda priekšmetu civillietu tiesā, "ir jālemj par jautājumu, kas ir tajā pašā vai citā tiesā notiekošas tiesvedības galvenais priekšmets". Atbilstīgi šim pašam pantam, ja ir iespējams apvienot šīs abas lietas, tiesai tās jāapvieno. Turpretī, ja apvienošana nav iespējama, šis noteikums ļauj tiesai, kurā iesniegta prasība, apturēt tiesvedību.

29. Lai veiktu šo apturēšanu, ir jāizpilda trīs kumulatīvi nosacījumi, proti, tieša un noteicoša prejudiciālā jautājuma ietekme uz pamatlietas atrisinājumu, vienas vai abu pušu prasība [7] un *lis pendens* attiecībā uz prejudiciālo jautājumu. Tomēr Civilprocesa kodeksa 43. pantā ir noteikts, ka "tiesa *var pieņemt lēmumu* par tiesvedības apturēšanu". Tādējādi, kā izriet no lēmuma par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, apturēšana ir fakultatīva tajā ziņā, ka 43. pantā tiesām ir piešķirta rīcības brīvība, lai lemtu par to, vai šāda apturēšana ir atbilstoša [8].

2) Valsts tiesās veikta atšķirīga Civilprocesa kodeksa 43. panta interpretācija un piemērošana

30. Kā izriet no lietas materiāliem, kuri ir Tiesas rīcībā, tieši atšķirīgā Civilprocesa kodeksa 43. panta interpretācija un piemērošana valsts tiesās saistībā ar kolektīvo prasību par [noteikuma] izmantošanas izbeigšanu, ko iesniegusi *Adicae*, vēl vairāk sarežģī prejudiciālo jautājumu analīzi, jo par šo jautājumu nav lemts kasācijas kārtībā valsts līmenī.

5 — Iesniedzējtiesa uzskata, ka *res judicata* spēks materiālā ziņā, kas paredzēts Civilprocesa kodeksa 222. pantā, ir tad, kad galīgais nolēmums, ar kuru prasība tiek apmierināta vai noraidīta, ir pieņemts iepriekšējā tiesvedībā, izslēdzot vēlāku tiesvedību, kuras priekšmets un pamats ir tādi paši un strīds ir starp vienām un tām pašām pusēm.

6 — Iesniedzējtiesa paskaidro, ka *lis pendens* ir tad, kad vēlākas tiesvedības priekšmets ir tāds pats kā priekšmets, kas tiek izvērtēts agrāk uzsāktā tiesvedībā. Tādējādi, ņemot vērā acīmredzamu pretrunīgu nolēmumu risku, kas rodas, lemjot par to pašu priekšmetu, vēlākā tiesvedība ir jāizbeidz.

7 — Šajā ziņā skat. *Tribunal Supremo* (Civillietu palāta) 2013. gada 3. septembra spriedumu Nr. 527/2013.

8 — Iesniedzējtiesa norāda, ka "tā ir tajā tiesvedības stadijā, kad tai ir *jāizlemj* par tiesvedības apturēšanu vai, pretēji, tai ir jāturpina tiesvedība parastajā kārtībā līdz sprieduma pasludināšanai". Izcēlums mans. Par Civilprocesa kodeksa 43. pantu skat. it īpaši De la Oliva Santos, A., *Objeto del proceso y cosa juzgada en el proceso civil*, Thomson-Civitas, 2006, 85.–88. lpp.; Montero Aroca, J., u.c., *Derecho Jurisdiccional II. Proceso civil*, 21. izd., Tirant lo Blanch, 2013, 126. un 127. lpp., un Gimeno Sendra, V., *Derecho Procesal Civil 1. El proceso de declaración. Parte General*, 5. izd, Colex, 2014, 215. lpp.

31. Pirmkārt, dažas tiesas, šķiet, uzskata, ka atbilstīgi Civilprocesa kodeksa 43. pantam pastāv civillietu procesuālais pārākums, un, to pamatojot ar individuālo un kolektīvo prasību priekšmetu saistību, pasludina pirmo tiesvedību apturēšanu, līdz otrajās tiesvedībās nav pieņemts galīgais nolēmums [9].

32. Otrkārt, citas tiesas, šķiet, uzskata, ka pastāv *lis pendens* situācija starp individuālām prasībām un kolektīvām prasībām, jo priekšmets, pamats un puses ir vieni un tie paši [10], un lemj izslēgt no reģistra individuālās prasības, to pamatojot ar Civilprocesa kodeksa 222. panta 3. punktu. No lietas materiāliem izriet, ka šī nostāja esot mazākumā.

33. Visbeidzot, dažas tiesas uzskata, ka nav ne civillietu procesuālā pārākuma, ne *lis pendens*, pieņemot, it īpaši, ka nav patiesas ne priekšmeta, ne pušu vienādības, ka kolektīvās prasības sekas nav noteicošās individuālajās prasībās un ka, lai arī noteikumu par minimālo procentu likmi pasludināšana par spēkā neesošiem saistībā ar kolektīvu prasību varētu pozitīvi ietekmēt individuālās prasības, kolektīvās prasības noraidīšana obligāti neizraisītu individuālo prasību noraidīšanu. Tādējādi tiesas secina, ka patērētājs saglabā iespēju rīkoties, lai tiesā aizstāvētu savas intereses, neapturot individuālo tiesvedību [11].

34. Spānijas valdība un Komisija pievienojas tieši šai pēdējai interpretācijai, it īpaši savos rakstveida apsvērumos norādot, ka Civilprocesa kodeksa 43. pants katrā ziņā nenozīmē individuālās prasības apturēšanu.

35. Spānijas valdība savos tiesas sēdē sniegtajos apsvērumos piebilst, ka ir jānošķir kolektīva prasība par negodīgu līguma vispārējo noteikumu atzīšanu par spēkā neesošiem un individuāla prasība par hipotekāra aizdevuma atzīšanu par spēkā neesošu, pamatojot ar to, ka šajā līgumā esot iekļauts negodīgs noteikums. Tā kā šīs divas prasības ir atšķirīgas, to priekšmets sakrītot tikai daļēji. Tik tiešām, *kolektīvas prasības par [noteikuma] izmantošanas izbeigšanu* pusēm ir iespēja iesniegt savus apsvērumus bez iespējas izvērtēt visus konkrētā gadījuma apstākļus (abstrakta un vispārēja kontrole), it īpaši attiecībā uz patērētāju, kas noslēdzis pievienošanās līgumu, savukārt *individuālas prasības* gadījumā tiesai ir jāņem vērā visi esošie apstākļi aizdevuma līguma noslēgšanas dienā, tostarp to izmaiņas, visi apstākļi, līgumu noslēdzot, kā arī visi citi tā līguma vai kāda cita līguma apstākļi, kas to ietekmētu [12].

36. Tāpēc Spānijas valdība uzsver, ka, pirmkārt, loģiska un sistemātiska Spānijas procesuālā regulējuma interpretācija izslēdz civillietu procesuālo pārākumu un, otrkārt, ka Civilprocesa kodeksa 43. pants attiecas nevis uz hipotētisku vai iespējamu, bet gan reālu prejudiciālo jautājumu civillietās, kas ir iemesls, lai netiktu piešķirta šī pārtraukšana.

3) Problēmas, kas saistītas ar kolektīvas prasības apmierinošu nolēmumu ietekmi uz patērētājiem, kuri nav piedalījušies tiesvedībā

37. Spānijas valdība un *Catalunya Caixa* apgalvo, ka Civilprocesa kodeksa 221. pantā nav paredzēts, ka nolēmumu, ar kuriem tiek apmierināta kolektīva prasība, iedarbība tiek attiecināta uz ikvienu patērētāju, kura līgumā iekļauts vispārīgs noteikums, kas pēc sava rakstura attiecas uz apstrīdēto noteikumu. Gadījumā, kad *kolektīvā prasība tiek noraidīta*, šajā pantā ir pieļauts, ka tiek turpināta individuālās prasības īstenošana, lai patērētājs varētu norādīt īpašos sava konkrētā gadījuma apstākļus.

9 — Šajā ziņā iesniedzējtiesa atsaucas uz *Audiencia Provicial de Barcelona* (Barselonas Apgabaltiesa) 2013. gada 11. jūnija Rīkojumu Nr. 84/2013, kurā, ņemot vērā iespēju, ka nolēmumā, kas jāpieņem kolektīvajā prasībā, tiek pasludināta noteikumu par minimālo procentu likmi spēkā neesamība, atbilstīgi Civilprocesa kodeksa 221. panta 1. punktam nepārprotami ir paredzēts, ka tas tiek piemērots *ultra partes*.

10 — Komisija norāda, ka šī nostāja, kura ir mazākuma nostāja, turpmāk ir *Audiencia Provicial de Barcelona* nostāja 2014. gada 9. oktobra Rīkojumā Nr. 112/2014.

11 — Skat. it īpaši *Audiencia Provicial de Huelva* (Velvas Apgabaltiesa) 2014. gada 24. februāra Rīkojumu Nr. 76/2013 un Ourenses Apgabaltiesas 2014. gada 22. maija un 22. septembra spriedumus Nr. 278/2013 un Nr. 494/2013.

12 — *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) 2013. gada 9. maija spriedums Nr. 241/13, 235.–238. punkts.

Šī valdība uzskata, ka tas atbilstu Civilprocesa kodeksa 11. panta 1. punktam, atbilstīgi kuram patērētāju apvienību tiesības rīkoties tiek pieļautas, "nekaitējot to personu, kurām nodarīts kaitējums, tiesībām rīkoties individuāli" [13]. Savukārt Spānijas valdība piebilst, ka Civilprocesa kodeksa 221. pantā ir tikai noteikts, ka nolēmuma, *ar kuru tiek apmierināta kolektīva prasība*, iedarbība var tikt attiecināta ne tikai uz personām, kuras piedalījušās tiesvedībā, bet par to ir jālemj valsts tiesai [14].

38. Tomēr *J. Salés Sinués* tiesas sēdē norāda, ka individuāla prasība principā nozīmē nošķiršanos no kolektīvas prasības, proti, to, ka patērētājs atsakās no tās ekstensīvās iedarbības, kas Civilprocesa kodeksa 221. panta 1. punktā ir piešķirta iespējamam nolēmumam, ar kuru šajā tiesvedībā tiek apmierināta kolektīva prasība. Tādējādi nepastāvot risks, ka par vienu un to pašu prasību tiks pieņemti divi pretrunīgi nolēmumi. Tomēr viņš apgalvo, ka tādai Civilprocesa kodeksa 43. panta interpretācijai, atbilstīgi kurai pastāvētu civillietu procesuālais pārākums un tādēļ tiesvedība tiktu pārtraukta, līdz tiktu pieņemts galīgais nolēmums par kolektīvo prasību, sekas būtu tādas, ka patērētājs nevarētu nošķirties no kolektīvās prasības.

4) Iestāšanās tiesvedībās, kuru mērķis ir patērētāju kolektīvo un grupas tiesību un interešu aizstāvība

39. Iesniedzējtiesa, *J. Salés Sinués*, Spānijas valdība un Komisija atsaucas uz *Tribunal Supremo* 2013. gada 9. maija spriedumu [15], kas pasludināts saistībā ar kolektīvu prasību par [noteikuma] izmantošanas izbeigšanu, kas nav tā pati, kuru min iesniedzējtiesa, bet kas tomēr arī attiecas uz noteikumu par minimālo procentu likmi. *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) pasludināja šāda veida noteikumus par spēkā neesošiem nevis to satura, bet gan nepārskatāmības dēļ, proti, tāpēc, ka patērētājiem netika nodota skaidra un pārskatāma informācija par minētajiem noteikumiem [16].

40. Attiecībā uz tās prasības raksturu, uz kuru attiecas šis spriedums, Komisija savos rakstveida apsvērumos norāda – tā kā tas attiecas tikai uz kolektīvu prasību par izmantošanas izbeigšanu un tādējādi tika aplūkota tikai noteikumu par minimālo procentu likmi likumība –, šai kolektīvajai prasībai nebija seku attiecībā uz zaudējumu atlīdzināšanu.

41. J. Salés Sinués turpretī tiesas sēdē norādīja, ka *Adicae* celtajā kolektīvajā prasībā, pirmkārt, ir iekļauta atzīšanas prasība, kuras mērķis ir izbeigt noteikuma par minimālo procentu likmi iekļaušanu aizdevuma līgumos un, otrkārt, kolektīva prasība atmaksāt šāda noteikuma radītos zaudējumus. Šajā sakarā viņš norādīja, ka Civilprocesa kodeksa 15. pants ir piemērojams nevis saistībā ar prasību par [noteikuma] izmantošanas izbeigšanu, bet tikai saistībā ar kolektīvu prasību par kaitējuma atmaksāšanu. Tādējādi patērētāju individuāla iestāšanās lietā, kas notika divus mēnešus pēc plašsaziņas līdzekļos izvietotā vispārējā aicinājuma piedalīties kolektīvajā prasībā, kas paredzēta Civilprocesa kodeksa 15. panta 3. punktā, esot attiekusies nevis uz kolektīvo prasību par [noteikuma] izmantošanas izbeigšanu, ko cēlusi *Adicae*, bet tikai uz kolektīvo prasību par zaudējumu atlīdzināšanu [17]. Pēc *J. Salés*

13 — Šajā pašā pantā ir noteikts, ka, "nekaitējot tām personām, kurām nodarīts kaitējums, rīkoties individuāli, likumīgi izveidotām patērētāju un lietotāju asociācijām ir tiesības rīkoties, lai tiesā aizstāvētu savu biedru un asociācijas tiesības un intereses, kā arī vispārējās patērētāju un lietotāju intereses".

14 — Izcēlums mans.

15 — *Tribunal Supremo* [Augstākās tiesas] 2013. gada 9. maija spriedums Nr. 241/13. Šajā spriedumā *Tribunal Supremo* ierobežoja paziņojuma par spēkā neesamību iedarbību ar atpakaļejošu spēku tā, ka tam ir *ex nunc* iedarbība, proti, nevis sākot ar aizdevuma līguma noslēgšanas dienu (*ex tunc*), bet tikai sākot ar 2013. gada 9. maiju, attiecīgā sprieduma pasludināšanas dienu. Šis ierobežojums tika apstiprināts tās pašas tiesas 2015. gada 25. marta spriedumā Nr. 139/2015. Turklāt šī iedarbības ierobežošana nesen bija kāda lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu priekšmets, kuru Spānijas tiesa iesniedza Tiesā izskatīšanā esošajā lietā *Gutierrez Naranjo* (C-154/15).

16 — No *J. Salés Sinués* iesniegtajiem rakstveida apsvērumiem izriet, ka, tā kā noteikums par minimālajām procentu likmēm ir daļa no aizdevuma līguma cenas, finanšu iestādēm ir jāinformē patērētājs par šo noteikumu, lai viņš pilnībā apzinātos tā esamību un tā ietekmi uz reālo aizdevuma cenu dienā, kad viņš paraksta līgumu.

17 — Prasītājs minēja Civilprocesa kodeksa 15. panta 4. punktu, atbilstīgi kuram "iepriekš minētie noteikumi netiek piemēroti tiesvedībai, kas uzsākta, iesniedzot prasību par [noteikuma darbības] izbeigšanu, kuras priekšmets ir aizstāvēt patērētāju un lietotāju kolektīvās un grupas intereses".

Sinués domām, šajā konkrētajā gadījumā tiesvedības kavēšanās ir notikusi kolektīvās prasības par [noteikuma] zaudējumu atlīdzināšanu dēļ, jo bija ļoti daudz patērētāju, kuri individuāli iestājās lietā [18]. Viņš norāda, ka kolektīva prasība par zaudējuma atlīdzināšanu noris lēnāk nekā individuāla prasība.

42. No iepriekš minētā izriet, ka, manuprāt, prejudiciālie jautājumi, ar nosacījumu, ka tos pārbauda iesniedzējtiesa, ir jāskata šajā kontekstā.

B – *Par prejudiciālajiem jautājumiem*

43. Vispirms ir jāatgādina, ka sadarbības procedūras starp valsts tiesām un Tiesu ietvaros pēdējai minētajai ir jāsniedz valsts tiesai noderīga atbilde, kas ļautu tai izšķirt strīdu, kuru tā izskata. Šajā nolūkā Tiesai vajadzības gadījumā ir jāpārformulē tai iesniegtie jautājumi [19]. Šajā nolūkā Tiesa no valsts tiesas sniegto faktu kopuma, it īpaši no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu motīvu daļas, var izsecināt Savienības tiesību normas un principus, kuru interpretācija ir nepieciešama, ņemot vērā pamatlietā izskatāmā strīda priekšmetu [20].

44. Šajā konkrētajā gadījumā es uzskatu, ka ar saviem jautājumiem *Juzgado de lo Mercantil nº 9 de Barcelona* (Barselonas Komerctiesa Nr. 9) patiesībā lūdz Tiesu interpretēt līdzvērtības un efektivitātes principus saistībā ar Direktīvas 93/13 7. panta ieviešanu, lai tai ļautu novērtēt Savienības tiesību ievērošanu konkrētajā procesuālajā regulējumā.

45. Šādos apstākļos prejudiciālie jautājumi ir jāsaprot kā tādi, kuru mērķis būtībā ir uzzināt, vai, ņemot vērā līdzvērtības un efektivitātes principus, Direktīvas 93/13 7. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka ar to netiek pieļauts tāds valsts procesuālais regulējums, kāds ir pamatlietā, kas ļauj civillietu procesuālā pārākuma dēļ apturēt individuālu prasību, kas celta vienlaikus ar kolektīvu prasību par [noteikuma] izmantošanas izbeigšanu, līdz tiek pieņemts galīgais nolēmums, ar ko tiek izbeigta kolektīvās prasības tiesvedība, neļaujot patērētājam nošķirties no kolektīvās prasības.

1) Par līguma noteikumu negodīgā rakstura novērtēšanas kritērijiem saistībā ar Direktīvu 93/13 un judikatūru

a) Prasības, kurās iesaistīts individuāls patērētājs, un kolektīvas prasības par [noteikuma] izmantošanas izbeigšanu

46. Man šķiet svarīgi vispirms atgādināt, ka ar Direktīvu 93/13 ieviestās aizsardzības sistēmas pamatā ir ideja, ka patērētājs salīdzinājumā ar pārdevēju vai piegādātāju ir nelabvēlīgākā situācijā gan attiecībā uz iespēju risināt sarunas, gan attiecībā uz informētības līmeni, un ka šāda situācija viņam liek pievienoties nosacījumiem, kurus iepriekš izstrādājis pārdevējs vai piegādātājs un kuru saturu viņam nav iespējams ietekmēt [21].

18 — *Catalunya Caixa* tiesas sēdē uzsvēra, ka kolektīvās tiesvedības lēnums citstarp ir saistīts ar to patērētāju lielo skaitu (9000), kuri individuāli iestājušies šajā lietā.

19 — Skat. it īpaši spriedumus *Krüger* (C-334/95, EU:C:1997:378, 22. un 23. punkts), *Byankov* (C-249/11, EU:C:2012:608, 57. punkts) un *Biovet* (C-306/14, EU:C:2015:689, 17. punkts).

20 — Šajā ziņā skat. it īpaši spriedumus *Redmond* (83/78, EU:C:1978:214, 26. punkts) un *Byankov* (C-249/11, EU:C:2012:608, 58. punkts), kā arī *Konstantinides* (C-475/11, EU:C:2013:542, 42. punkts).

21 — Skat. spriedumus *Océano Grupo Editorial* un *Salvat Editores* (no C-240/98 līdz C-244/98, EU:C:2000:346, 25. punkts), *Mostaza Claro* (C-168/05, EU:C:2006:675, 25. punkts), *Asturcom Telecomunicaciones* (C-40/08, EU:C:2009:615, 29. punkts), *Pannon GSM* (C-243/08, EU:C:2009:350, 22. punkts), *Invitel* (C-472/10, EU:C:2012:242, 33. punkts), *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, 44. punkts) un *Barclays Bank* (C-280/13, EU:C:2014:279, 32. punkts).

47. Lai nodrošinātu Direktīvā 93/13 noteikto aizsardzību, Savienības likumdevējs ir ieviesis līguma noteikumu negodīgā rakstura novērtēšanas kritērijus, kam it īpaši nepieciešama katras lietas konkrēto apstākļu analīze [22]. Šajā ziņā atbilstīgi Direktīvas 93/13 3. pantam ir jāzina, vai par konkrēto līguma noteikumu ir vai nav bijusi atsevišķa apspriešanās un, attiecīgi, vai šis noteikums ir ticis formulēts iepriekš un patērētājam nav bijusi iespēja ietekmēt tā saturu, it īpaši saistībā ar standartlīgumiem. Turklāt šīs pašas direktīvas 4. panta 1. punktā ir noteikts, ka līguma noteikuma negodīgumu novērtē, atsaucoties "uz visiem apstākļiem, kas ar to saistīti" līguma slēgšanas brīdī, kā arī "visiem pārējiem līguma noteikumiem vai citu līgumu, no kā tas ir atkarīgs".

48. Attiecībā, pirmkārt, uz prasībām, kurās iesaistīts *individuāls patērētājs*, kā konkrētajā pamatlietā, Tiesa ir spriedusi, ka, ņemot vērā iepriekš minēto nelabvēlīgāko situāciju, "direktīvas 6. panta 1. punktā dalībvalstīm ir noteikts pienākums paredzēt, ka negodīgi noteikumi "atbilstoši savas valsts tiesību aktiem nav saistoši patērētājam". Kā izriet no judikatūras, šī ir imperatīva tiesību norma, kuras mērķis ir aizstāt formālo līdzsvaru, kas ar līgumu nodibināts starp līgumslēdzēju pušu tiesībām un pienākumiem, ar reālu līdzsvaru, kas var atjaunot minēto pušu vienlīdzību" [23].

49. Man šķiet būtiski atgādināt, ka Direktīvas 93/13 3. un 6. pantā patērētājiem ir noteiktas subjektīvās tiesības, kuru aizstāvēšana ir valsts tiesu pienākums, tostarp pēc savas ierosmes.

50. Otrkārt, attiecībā uz *kolektīvām prasībām par [noteikuma] izmantošanas izbeigšanu*, kādu iesniegusi *Adicae*, es atgādinu, ka no judikatūras izriet, ka Direktīvas 93/13 mērķis nav saskaņot piemērojamos sodus gadījumos, kad kāda noteikuma negodīgais raksturs ir atzīts minētajās kolektīvajās prasībās. Tomēr šīs direktīvas 7. panta 1. punktā dalībvalstīm ir noteikts pienākums rūpēties par adekvātiem un efektīviem līdzekļiem, lai novērstu negodīgu noteikumu izmantošanu ar patērētājiem noslēgtos līgumos [24].

51. Tiesa jau vairākkārt ir uzsvērusi, ka ar Direktīvu 93/13 iedibinātās aizsardzības sistēmas pamatā ir ideja par to, ka nevienlīdzīgā situācija starp patērētāju un pārdevēju vai piegādātāju var tikt izlīdzināta tikai ar pozitīvu iejaukšanos no tādu personu puses, kuras pašas nav līgumslēdzējas puses [25]. Tas ir iemesls, kāpēc Direktīvas 93/13 7. panta 2. punktā ir precizēts, ka iepriekš minētajos pamatos ir iekļauta iespēja apstiprinātām patērētāju asociācijām celt prasību piekritīgajā tiesā [vai administratīvajās iestādēs], lai noteiktu, vai vispārējai izmantošanai formulēti līguma noteikumi nav negodīgi, un vajadzības gadījumā panākt to aizliegšanu [26].

52. Šādos apstākļos ir atbilstīgi norādīt arī, ka Savienības likumdevējs nav skaidri regulējis attiecības starp individuālām prasībām un kolektīvām prasībām. Tomēr – kā to pamatoti norādīja Komisija – šo divu prasību veidu attiecību raksturs un robežas var tikt secināti ne vien no Direktīvas 93/13, bet arī no Tiesas judikatūras.

22 — Atbilstīgi Direktīvas 93/13 preambulas 15. apsvērumam "[..] nepieciešams vispārīgā veidā noteikt kritērijus līgumu noteikumu negodīga rakstura novērtēšanai".

23 — Skat. spriedumu *Invitel* (C-472/10, EU:C:2012:242, 34. punkts).

24 — Turpat, 35. punkts.

25 — Skat. spriedumus *Océano Grupo Editorial* un *Salvat Editores* (no C-240/98 līdz C-244/98, EU:C:2000:346, 27. punkts), *Mostaza Claro* (C-168/05, EU:C:2006:675, 26. punkts), *Asturcom Telecomunicaciones* (C-40/08, EU:C:2009:615, 31. punkts), kā arī *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349, 41. punkts).

26 — Šajā ziņā skat. spriedumus *Océano Grupo Editorial* un *Salvat Editores* (no C-240/98 līdz C-244/98, EU:C:2000:346, 27. punkts), Komisija/Itālija (C-372/99, EU:C:2002:42, 15. punkts) un *Invitel* (C-472/10, EU:C:2012:242, 36. punkts). Skat. arī Direktīvas 93/13 preambulas 23. apsvērumu.

b) Individuālo prasību un kolektīvo prasību par izmantošanas izbeigšanu raksturs un saistība starp šīm prasībām

i) Par individuālo un kolektīvo prasību atšķirībām Direktīvā 93/13

53. Komisija savos rakstveida apsvērumos uzsver, ka Direktīvas 93/13 7. panta 1. punktā ir vispārīga atsauce uz individuālām prasībām, ko ceļ patērētāji, kurus skāruši negodīgi noteikumi, jo šīs prasības ir parasts veids vērsties tiesā, lai aizstāvētu savas intereses, savukārt kolektīvas prasības par izmantošanas izbeigšanu, kas paredzētas 2. punktā, ir papildinājums šīs aizsardzības nodrošināšanai.

54. Es piekrītu šai analīzei.

55. Kolektīvo prasību par [noteikumu] izmantošanas izbeigšanu papildinošais raksturs, manuprāt, ir saistīts ar to, ka tās ir vispārīgas prasības, kuras neattiecas uz konkrētu kontroli, kāda tiek prasīta Direktīvā 93/13 saistībā ar prasībām, kurās iesaistīts konkrēts patērētājs, bet gan tikai uz abstraktu un vispārīgu iespējamā līgumu noteikumu negodīguma kontroli [27].

56. No tā izriet, ka ar Direktīvu 93/13 dalībvalstīm ir noteikts pienākums ieviest savās tiesību sistēmās, pirmkārt – galvenokārt, individuālas prasības, lai ņemtu vērā līguma noteikumu negodīgo raksturu, un, otrkārt – papildinoši [28], kolektīvās prasības par [noteikuma] izmantošanas izbeigšanu, kas tomēr nevarētu aizstāt individuālās prasības vai tām radīt šķēršļus.

ii) Par individuālo un kolektīvo prasību papildinošajām attiecībām judikatūrā

57. Attiecībā uz *individuālajām prasībām* no judikatūras izriet, ka ar Direktīvu 93/13 valsts tiesām piešķirtā loma, lai tiktu nodrošināta ar direktīvas noteikumiem sasniedzamās aizsardzības lietderīgā iedarbība, "nenozīmē vien pilnvaras lemt par attiecīgo līguma noteikumu iespējamo negodīgumu, bet arī pienākumu šo jautājumu vērtēt pēc savas ierosmes" [29]. Tiesa uzskata, ka šis pienākums iesaistīties pat pēc savas ierosmes saistībā ar individuālām prasībām ir vispārēji pozitīva darbība vai adekvāts līdzeklis, lai kompensētu patērētāja nelabvēlīgo situāciju salīdzinājumā ar pārdevēju vai piegādātāju [30]. Turpretī attiecībā uz *kolektīvām prasībām par noteikuma izmantošanas izbeigšanu* Tiesa ir nospriedusi, ka patērētāju tiesību aizsardzības asociācijas nav vājākā pozīcijā salīdzinājumā ar pārdevēju vai piegādātāju [31]. Precīzāk, tā ir paziņojusi, ka kolektīvai prasībai par noteikuma izmantošanas pārtraukšanu, ko šāda asociācija ceļ pret pārdevēju vai piegādātāju, "nav raksturīgs līdzsvara trūkums, kāds pastāv individuālas prasības starp patērētāju un pārdevēju vai piegādātāju, kas ar viņu ir noslēdzis līgumu, gadījumā" [32]. Šī judikatūrā atzītā atšķirība starp individuālām prasībām un kolektīvām prasībām par noteikuma izmantošanas pārtraukšanu, kas izriet no Direktīvas 93/13, manuprāt, pastiprina kolektīvo prasību papildinošo raksturu attiecībā uz individuālajām prasībām.

27 — Komisija precizē, ka Direktīvas 93/13 7. panta 2. punktā minētās "personas" nav paši patērētāji, bet personas, kurām ir uzticēta viņu aizstāvība, piemēram, "patērētāju ombuds".

28 — Komisija uzskata, ka patērētāju aizsardzība ir viena no nozarēm, kur "Savienības tiesību aktos paredzēto tiesību aizsardzība, privātpersonām īstenojot kolektīvo tiesisko aizsardzību, ir vērtīgs *papildinājums*". Skat. **Komisijas 2013. gada 11. jūnija Ieteikumu par kopējiem principiem attiecībā uz dalībvalstu aizlieguma un atlīdzināšanas kolektīvās tiesiskās aizsardzības mehānismiem saistībā ar Savienības tiesību aktos paredzēto tiesību pārkāpumiem** (OV 2013, L 201, 7. apsvērums, 60. lpp.). Izcēlums mans.

29 — *Pannon GSM* (C-243/08, EU:C:2009:350, 32. punkts).

30 — Skat. spriedumus *Océano Grupo Editorial* un *Salvat Editores* (no C-240/98 līdz C-244/98, EU:C:2000:346, 27. punkts), *Cofidis* (C-473/00, EU:C:2002:705, 32. punkts) un *Pannon GSM* (C-243/08, EU:C:2009:350, 32. punkts).

31 — Skat. spriedumu *Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León* (C-413/12, EU:C:2013:800, 49. punkts).

32 — Turpat, 50. punkts.

58. Turklāt Tiesa ir pasludinājusi, ka "[kolektīvo prasību izbeigt izmantošanu] preventīvais raksturs un atturošais mērķis, kā arī to neatkarība no jebkāda konkrēta individuāla strīda nozīmē, ka šādas prasības var tikt celtas, pat ja noteikumi, kurus tiek lūgts aizliegt, nav izmantoti konkrētos līgumos"[33]. Tiesa uzskata, ka efektīvai šā mērķa īstenošanai ir nepieciešams, lai vispārīgie patēriņa līgumu noteikumi, kas pasludināti par negodīgiem saistībā ar prasību par to izmantošanas izbeigšanu, kura celta pret pārdevēju vai piegādātāju [vai attiecīgajiem pārdevējiem vai piegādātājiem], uz kādu norādījusi iesniedzējtiesa, "nebūtu saistoši ne patērētājiem, kas ir dalībnieki tiesvedībā par prasību izbeigt darbību, ne tiem, kas ar šo pārdevēju vai piegādātāju ir noslēguši līgumu, kuram ir piemērojami tie paši [vispārīgie noteikumi]"[34]. "Piemērojot spēkā neesamības sankciju attiecībā uz visiem patērētājiem, kas ir noslēguši patērētāju līgumu, kurā ietverti tie paši [vispārīgie noteikumi[, tiek nodrošināts, ka patērētājiem minētais noteikums nav saistošs, *tomēr neizslēdzot cita veida* valstu tiesību aktos paredzētas *piemērotas un efektīvas sankcijas*"[35].

59. Tādējādi no šīs judikatūras izriet, ka saistībā ar Direktīvu 93/13 saiknei starp kolektīvu prasību par noteikuma izmantošanas izbeigšanu un konkrētiem noteikumiem, kas patērētājiem ir saistoši, ir jābūt viņiem labvēlīgai, nevis tādai, kas rada šķēršļus individuālām prasībām vai tās aizvieto ar kolektīvām prasībām par izmantošanas izbeigšanu.

2) Par konkrētā procesuālā regulējuma novērtēšanu, skatot to direktīvas 7. panta un līdzvērtības un efektivitātes principu kontekstā

60. Jāatzīmē, ka, ņemot vērā, kā ir formulēti prejudiciālie jautājumi, iesniedzējtiesa, šķiet, par pamatu ir izvēlējusies principu, ka šo konkrēto individuālo prasību, kuras paralēli cēluši prasītāji, apturēšana līdz galīgā nolēmuma pieņemšanai kolektīvajā tiesvedībā ir Civilprocesa kodeksa 43. panta nepieciešamā iedarbība[36]. Tomēr no *J. Salés Sinués* un Spānijas, kā arī Komisijas apsvērumiem izriet, ka šī apturēšana ir fakultatīva tajā ziņā, ka konkrētajā tiesību normā Spānijas tiesām ir piešķirta rīcības brīvība lemt par to, vai šāda apturēšana ir vai nav atbilstoša.

61. Es turklāt norādu – kā izriet no šo secinājumu 30.–33. punkta –, ka konkrētajā gadījumā no šā procesuālā regulējuma atšķirīgā valsts tiesu sniegtā interpretācija šo regulējumu padara vēl sarežģītāku.

62. Šajā konkrētajā gadījumā attiecībā uz konkrēto valsts regulējumu pamatlietās es atgādinu, ka Tiesai nav jālemj par valsts tiesību normu interpretāciju, jo šis uzdevums ir jāveic tikai iesniedzējtiesai vai, attiecīgā gadījumā, kompetentajām valsts tiesām, kurām ir jānosaka, vai piemērojamās valsts tiesiskā regulējuma normas atbilst Savienības tiesību aktu prasībām. Tomēr Tiesa, sniedzot atbildi uz prejudiciālu jautājumu, nepieciešamības gadījumā var valsts tiesai sniegt precizējumus kā norādes vērtējuma veikšanai[37].

63. Tieši šajā kontekstā es tagad līdzvērtības un efektivitātes principu kontekstā vērtēšu, vai konkrētais valsts procesuālais regulējums ir šķērslis ar Direktīvu 93/13 piešķirto tiesību īstenošanā.

64. Šajā ziņā es atgādinu, ka Tiesa jau vairākkārt ir spriedusi, ka, tā kā nav saskaņošanas procesuālā regulējuma jomā, šis jautājums atbilstīgi dalībvalstu tiesu procesuālajās autonomijas principam attiecas uz dalībvalstu iekšējo tiesību sistēmu. Tomēr Tiesa ir uzsvērusi, ka procesuālajai kārtībai prasībām, kas domātas, lai aizsargātu tiesības, kuras attiecīgajām personām ir paredzētas Savienības tiesībās, ir

33 — Skat. spriedumus Komisija/Itālija (C-372/99, EU:C:2002:42, 15. punkts), *Invitel* (C-472/10, EU:C:2012:242, 37. punkts) un *Pohotovosť* (C-470/12, EU:C:2014:101, 44. punkts).

34 — Skat. spriedumu *Invitel* (C-472/10, EU:C:2012:242, 38. punkts).

35 — Turpat, 40. punkts.

36 — Tomēr šķiet, ka no iesniedzējtiesas nolēmuma izriet, ka šai tiesai nav pienākuma apturēt šo lietu izskatīšanu. Šajā ziņā skat. šo secinājumu 8. zemsvītras piezīmi.

37 — Šajā ziņā skat. spriedumu *Mascolo* u.c. (C-22/13, C-61/13, C-63/13 un C-418/13, EU:C:2014:2401, 81. un 83. punkts).

jāatbilst diviem nosacījumiem – tā nedrīkst būt nelabvēlīgāka par kārtību, kas reglamentē līdzīgas valsts iekšējām tiesībām pakļautas situācijas (līdzvērtības princips), nedz arī padarīt praktiski neiespējamu vai pārmērīgi apgrūtināt to tiesību īstenošanu, kas patērētājiem piešķirtas ar Savienības tiesībām (efektivitātes princips) [38].

a) Līdzvērtības principa ievērošana

65. Līdzvērtības principa ievērošanai ir vajadzīgs, lai attiecīgā valsts tiesību norma būtu vienādi piemērojama prasībām, kas pamatotas ar Savienības tiesību pārkāpumiem, un prasībām, kas pamatotas ar iekšējo tiesību neievērošanu, ja to priekšmets un pamats ir līdzīgi. Lai pārbaudītu, vai līdzvērtības princips ir ievērots, valsts tiesai, kurai vienīgajai ir tiešas zināšanas par prasības celšanas procesuālo kārtību iekšējo tiesību jomā, ir jāpārbauda, vai procesuālā kārtība, kas paredzēta, lai iekšējās tiesībās nodrošinātu to tiesību aizsardzību, kuras attiecīgajām personām izriet no Savienības tiesībām, atbilst šim principam, un jāizvērtē gan priekšmets, gan būtiskie elementi iekšēja rakstura prasībās, kas, kā tiek apgalvots, ir līdzīgas. Šim nolūkam minētajai tiesai ir jāizvērtē, vai attiecīgās prasības ir līdzīgas no to priekšmeta, cēloņa un būtisko elementu viedokļa. Lai noteiktu, vai valsts procesuālais noteikums nav mazāk labvēlīgs, tai ir jāņem vērā tā vieta visā procesā, minētā procesa norise un šo noteikumu īpatnības [39].

66. Šajā konkrētajā gadījumā iespējamais civillietu procesuālais pārākums vai individuālu vai kolektīvu strīdu *lis pendens* izriet no attiecīgā tiesiskā regulējuma interpretācijas kritērijiem, kuri nav saskaņoti dažādu valstu tiesu iestāžu starpā. Tomēr, manuprāt, nav neviena elementa, kas ļautu secināt, ka šis tiesiskais regulējums saistībā ar strīdiem, kuri attiecas uz tiesībām, kuru pamatā ir valsts tiesību akti, tiktu interpretēts atšķirīgi.

b) Efektivitātes principa ievērošana

67. Savukārt atbilstīgi efektivitātes principam, kuru es izklāstīšu nākamajos punktos, vairāki elementi man ļauj uzskatīt, ka attiecīgā procesuālā regulējuma *interpretācija*, kas pieļauj civillietu procesuālo pārākumu un attiecīgi individuālas prasības apturēšanu, līdz tiek pieņemts galīgais nolēmums par kolektīvo prasību, padara neiespējamu vai īpaši apgrūtina to tiesību īstenošanu, kas piešķirtas ar Direktīvu 93/13.

68. Pirmkārt, lai gan, kā izriet no šo secinājumu 46.–59. punkta, par pamatu tiek ņemts princips, ka, no vienas puses, Direktīva 93/13 piešķir subjektīvas individuālās tiesības, uz kurām ir jābūt iespējai atsaukties individuālas tiesvedības gadījumā, un, no otras puses, ka kolektīva prasība par noteikuma darbības izbeigšanu ir papildinoša, atšķirīga un nav atkarīga no iespējamas individuālas prasības, šīs pēdējās obligāta vai automātiska pārtraukšana, kamēr nav pieņemts galīgais nolēmums kolektīvajā tiesvedībā, nevar būt attaisnojama.

69. Attiecībā uz patērētāju tiesību individuālo dimensiju ir jāatzīmē, ka it īpaši attiecībā uz pienākumu pēc savas ierosmes pārbaudīt līguma noteikuma iespējamo negodīgumu valsts tiesai tomēr saskaņā ar Direktīvu 93/13 nav jāizvairās no noteikuma piemērošanas, ja patērētājs pēc šīs tiesas norādījuma nevēlas celt prasību par noteikumu negodīgo un nesaistošo raksturu [40]. Tiesa ir nospriedusi, ka pēc tam, kad valsts tiesa pēc savas ierosmes ir izvērtējusi līguma noteikumu un uzskata to par negodīgu, "to nepiemēro, izņemot, kad pret to iebilst patērētājs" [41]. Šī individuālā dimensija, atbilstīgi kurai

38 — Skat. it īpaši spriedumus *Rewe-Zentralfinanz* un *Rewe-Zentral* (33/76, EU:C:1976:188, 5. punkts), *Peterbroeck* (C-312/93, EU:C:1995:437, 12. punkts), kā arī *Impact* (C-268/06, EU:C:2008:223, 44.–46. punkts). Skat. arī spriedumus *Banif Plus Bank* (C-472/11, EU:C:2013:88, 26. punkts), *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, 50. punkts) un *Barclays Bank* (C-280/13, EU:C:2014:279, 37. punkts).

39 — Šajā ziņā skat. spriedumu *Rosado Santana* (C-177/10, EU:C:2011:557, 90. punkts).

40 — Spriedums *Pannon GSM* (C-243/08, EU:C:2009:350, 33. punkts).

41 — Turpat, 35. punkts.

"tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā ietver arī iespēju neizmantot savas tiesības" [42], īstenojas līdz ar iespēju patērētājam izteikties un valsts tiesas pienākumu "attiecīgā gadījumā ņemt vērā patērētāja pausto gribu, ja, apzinoties, ka negodīgā klauzula nav saistoša, patērētājs tomēr norāda uz savu iebildi [pret to], ka tā tiek ignorēta, tādējādi dodot brīvu un nepārprotamu piekrišanu attiecīgajai klauzulai" [43].

70. Tādējādi efektivitātes principam neatbilstu tāda attiecīgā tiesiskā regulējuma, it īpaši Civilprocesa kodeksa 43. panta, interpretācija, kurā ir paredzēts pienākums apturēt individuālu prasību, ja paralēli norit kolektīva tiesvedība [44], vai piešķirta automātiska prioritāte kolektīvai prasībai salīdzinājumā ar individuālām prasībām bez iespējas patērētājam, pirmkārt, lemt par to, vai neīstenot savas tiesības vai tās efektīvi īstenot saistībā ar individuālu tiesvedību, ne, otrkārt, nošķirties no kolektīvās prasības.

71. Šajā ziņā, kā Komisija norādījusi rakstveida apsvērumos, ar Direktīvu 93/13 piešķirto individuālo tiesību efektivitātes ievērošana nozīmē, ka ikvienam patērētājam būtu jābūt iespējai nošķirties no kolektīvās prasības un celt individuālu prasību vai gluži vienkārši turpināt kolektīvo tiesvedību un pieņemt apstrīdētā noteikuma nesaistošo raksturu. Citiem vārdiem, patērētājam "būtu jābūt iespējai jebkurā laikā pirms galīgā sprieduma pasludināšanas vai lietas risinājuma citā pieņemamā veidā izstāties no prasītājas puses, ievērojot tos pašus nosacījumus, kas piemērojami izstāšanās gadījumā individuālās prasībās, neliedzot šim dalībniekam iespēju uzturēt savus prasījumus citādi, ja tas neapdraud pareizas tiesvedības nodrošināšanu" [45]. Šis secinājums attiecas uz gadījumu, kad patērētājs nav piedalījies kolektīvajā prasībā.

72. Otrkārt, ja, kā izriet no šo secinājumu 55. punkta, pieņemam, ka abstrakta un vispārīga līguma noteikuma negodīguma pārbaudes mērķis saistībā ar kolektīvu prasību par [noteikuma] izmantošanas izbeigšanu atšķiras no tā, kāds ir individuālajām prasībām, proti, noteikuma konkrēta pārbaude, ņemot vērā īpašos apstākļus, tad arī ir jāpieļauj, ka principā pieņemtie nolēmumi saistībā ar kolektīvajām un individuālajām prasībām var būt atšķirīgi, taču reti – pretrunīgi [46]. Saistībā ar kolektīvu prasību pieņemtam nolēmumam nebūtu tieši jāietekmē patērētājs, kurš nolemj darboties individuāli, lai arī tiesa, kurā iesniegta individuālā prasība, to, protams, ņems vērā [47].

73. Visbeidzot, treškārt, patērētāja iespēja iestāties kolektīvā tiesvedībā nevar tikt pielīdzināta individuālas prasības celšanai. Vispirms, kā izriet no lēmuma par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, individuāla dalība tiesvedībā, lai aizstāvētu kolektīvas intereses, kas uzsākta, par pamatu ņemot Civilprocesa kodeksa 11. panta 4. punktu, noteiktu attiecīgajam patērētājam pienākumu ierasties tiesā, kura izskata šo lietu, atsakoties no savas jurisdikcijas – savas dzīvesvietas komerctiesas. Turpinot, divu mēnešu termiņš no Civilprocesa kodeksa 15. panta 1. un 3. punktā paredzētās publicēšanas plašsaziņas līdzekļos var radīt zināmas praktiskas grūtības iestāties lietā tiem patērētājiem, kuriem nodarīts kaitējums [48]. Visbeidzot, patērētāju ierobežo tas, kā patērētāju tiesību aizsardzības asociācija ir pievērsusies lietai, bez iespējas mainīt tās priekšmetu vai iesniegt citus prasījumus, vai aizkavēšanās, kas – kā šajā gadījumā – ir šķērslis viņa kā patērētāja aizstāvībai.

42 — Ģenerāladvokātes J. Kokotes [*J. Kokott*] secinājumi lietā *Duarte Hueros* (C-32/12, EU:C:2013:128), 53. punkts).

43 — Spriedums *Banif Plus Bank* (C-472/11, EU:C:2013:88, 35. punkts).

44 — Es turpretī atzīmēju, ka tiesu iestādēm ir jāsaglabā iespēja pārtraukt noteiktu individuālu tiesvedību citu likumīgu iemeslu dēļ, ja apturēšana ir adekvāts un samērīgs līdzeklis, lai nodrošinātu pareizu tiesvedību.

45 — Komisijas 2013. gada 11. jūnija Ieteikums, 64. lpp., 22. punkts.

46 — Piemēram, līguma noteikums var nebūt abstrakti negodīgs, taču tas var tāds būt vienīgi noteiktos apstākļos; vai arī tas var būt iespējami negodīgs, taču konkrētā situācijā tas var būt individuālu pārrunu priekšmets un tādējādi piesaistīt attiecīgo patērētāju.

47 — Es norādu, ka šo interpretāciju ir izvēlējušās dažas valsts tiesas, kuras atsakās piešķirt pārtraukumu, pamatojoties it īpaši uz faktu, ka individuālās prasības (konkrēta kontrole) un kolektīvās prasības (abstrakta un vispārīga kontrole) atšķirība būtu šķērslis kolektīvās prasības iedarbības paplašināšanai uz individuālo prasību. Skat. it īpaši *Audiencia Provincial de Granada* (Grenādas Apgabaltiesa) 2014. gada 23. maija spriedumu Nr. 128/2014, *Audiencia Provincial de Oviedo* (Ovjedo Apgabaltiesa) 2014. gada 17. decembra spriedumu Nr. 308/2014 un 2015. gada 20. maija spriedumu Nr. 141/2015 un *Audiencia Provincial de Girona* (Žironas Apgabaltiesa) 2014. gada 3. decembra spriedumu Nr. 332/2014.

48 — Šajā ziņā skat. šo secinājumu 41. punktu.

74. Tāpēc, ņemot vērā visus iepriekšējos apsvērumus, es uzskatu, ka saistībā ar efektivitātes principu Direktīvas 93/13 7. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tas pieļauj tādu valsts procesuālo regulējumu kā šajā pamatlietā, kurā civillietu procesuālā pārākuma dēļ ir ļauts pārtraukt individuālu prasību, kas celta paralēli kolektīvai prasībai par [noteikuma] izmantošanas izbeigšanu, līdz tiek pieņemts galīgais nolēmums, ar kuru tiek izbeigta kolektīvā tiesvedība, ar nosacījumu, ka, pirmkārt, šī pārtraukšana nav ne automātiska, ne obligāta un, otrkārt, attiecīgais patērētājs var nošķirties no kolektīvās prasības.

V – **Secinājumi** Ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, es ierosinu Tiesai *Juzgado de lo Mercantil nº 9 de Barcelona* (Barselonas Komerctiesa Nr. 9) atbildēt šādi: Ņemot vērā efektivitātes principu, 7. pants Padomes 1993. gada 5. aprīļa Direktīvā 93/13/EEK par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos ir jāinterpretē tādējādi, ka ar to nav aizliegts tāds valsts procesuālais regulējums, kāds ir pamatlietā, kurā civillietu procesuālā pārākuma dēļ ir pieļauta tādas individuālas prasības pārtraukšana, kura uzsākta paralēli kolektīvai prasībai par [noteikuma] izmantošanas izbeigšanu, līdz tiek pieņemts galīgais lēmums, ar kuru tiek izbeigta kolektīvā tiesvedība, ar nosacījumu, ka:

— šī izbeigšana nav ne obligāta, ne automātiska, un

— attiecīgais patērētājs ir tiesīgs nošķirties no kolektīvās prasības.